

WORLD TRADE
ORGANIZATION

องค์การการค้าโลก

World Trade Organisation (WTO)

เว็บไซต์ www.wto.org

ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์

วันก่อตั้ง 1 ม.ค.2538

สมาชิก 166 ประเทศ

ผู้อำนวยการ นาง Ngozi Okonjo-Iweala ชาวไนจีเรีย ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 1 มี.ค.2564

ภารกิจ WTO ถูกก่อตั้งเมื่อ 1 ม.ค.2538 โดยเป็นการแปรสภาพจากความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าและภาษีศุลกากร (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) ซึ่งจัดทำขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในการประชุม “United Nations Monetary and Financial Conference” หรือ Bretton Woods Conference ที่เบรตตันวูดส์ สหรัฐฯ โดยที่การจัดทำ GATT มีเป้าหมายเพื่อสร้างเสถียรภาพการค้าโลกช่วงหลังสงคราม ทั้งนี้ สหรัฐฯ นำเสนอแผนพัฒนาข้อตกลง (convention) ทางการค้าที่ทำหน้าที่กำกับและลดข้อจำกัดด้านการค้าระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ครอบคลุมประเด็นด้านภาษี สิทธิพิเศษทางการค้า ข้อจำกัดเชิงปริมาณของสินค้า การอุดหนุนสินค้าของรัฐ รวมถึงข้อตกลงในการส่งสินค้าระหว่างประเทศ ซึ่งแผนนี้นำไปสู่ความพยายามจัดตั้ง “องค์การการค้าระหว่างประเทศ” (International Trade Organisation-ITO) อย่างไรก็ดี การจัดตั้ง ITO ไม่คืบหน้า เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเมืองภายในของแต่ละประเทศ จึงมีการประนีประนอม และเห็นพ้องในการปฏิบัติตามความตกลง GATT ที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าการจัดตั้ง ITO

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจช่วงหลังสงครามเย็นมีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งด้านการค้า การบริการ การลงทุน รวมถึงทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีได้อยู่ในกฎระเบียบของ GATT จึงเกิดการเปลี่ยนผ่านจาก GATT สู่ WTO โดยเป้าหมายในการปรับตัวครั้งนี้ คือ การตอบสนองต่อการเปิดเสรีทางการค้า สนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ และการแข่งขันอย่างเสรีในตลาดระหว่างประเทศ โดยปราศจากการควบคุมจากรัฐบาลในแต่ละประเทศ อีกทั้งภารกิจใหม่ของ WTO คือ การยกเลิกการอุดหนุนการส่งออกสินค้าเกษตรและสิ่งทอ การจัดการกับอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษี การสนับสนุนทางวิชาการเกี่ยวกับการค้า และมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า รวมถึงทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า

WTO มีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงานของสมาชิกในเรื่องต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ ที่ประชุมระดับรัฐมนตรี (Ministerial Conference) คณะมนตรีใหญ่ (General Council) คณะมนตรี (Council) และคณะกรรมการต่าง ๆ (Committee) ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนของสมาชิก WTO โดยมีฝ่ายเลขานุการช่วยด้านการบริหารงานทั่วไป อีกทั้งเป็นเวทีเจรจาต่อรองและข้อกีดกันทางการค้าให้อยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันที่เป็นธรรมทั้งประเทศเล็กและประเทศใหญ่ ภายใต้หลักการไม่เลือกปฏิบัติ โปร่งใส เท่าเทียม และใช้ระบบฉันทมติ เน้นการใช้มาตรการทางภาษีเพียงอย่างเดียวเป็นเครื่องมือในการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศ รวมทั้งมีกระบวนการยุติข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ

WTO จะประชุมระดับรัฐมนตรีอย่างน้อยทุก 2 ปี เพื่อทบทวนปัญหาในการปฏิบัติตามข้อผูกพันของสมาชิก และวางแผนทางเปิดเสรีการค้า โดยที่ผ่านมา มีการประชุมระดับรัฐมนตรี WTO แล้ว 13 ครั้ง ทั้งนี้การประชุมรัฐมนตรี WTO สมัยสามัญครั้งที่ 13 (Ministerial Conference-MC13) ที่สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เป็นเจ้าภาพ ระหว่าง 26 ก.พ.-2 มี.ค.2567 ที่ประชุมบรรลุข้อตกลงสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะปฏิญญาอาบูดาบี (Abu Dhabi Ministerial Declaration) ซึ่งมุ่งผลักดันและเสริมสร้างระบบการค้าพหุภาคี เพื่อรับมือกับความท้าทายทางการค้าโลกยุคใหม่ โดยเน้นความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดย่อม นอกจากนี้ ที่ประชุมยังเห็นพ้องการขยายระยะเวลาการยกเว้นการเก็บภาษีศุลกากรจากการส่งผ่านข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างประเทศ อีกทั้งเห็นชอบให้คอโมโรส และติมอร์-เลสเต เข้าเป็นสมาชิกใหม่ของ WTO อย่างไรก็ดี ที่ประชุม MC13 ไม่สามารถบรรลุฉันทมติในประเด็นการอุดหนุนประมงและความมั่นคงทางอาหาร ขณะที่การประชุม MC14 คาดว่าจะจัดขึ้นในหัวง มี.ค.2569

WTO ประเมินเมื่อ ต.ค.2568 ว่า การขยายตัวของการค้าโลกในช่วงครึ่งแรกของปี 2568 ไม่ได้สะท้อนว่าสถานการณ์การค้าจะเป็นไปในทิศทางบวก แต่เป็นผลจากการเร่งนำเข้าสินค้าของสหรัฐฯ ล่วงหน้า ก่อนที่มาตรการขึ้นภาษีศุลกากรจะมีผลบังคับใช้ ส่วนการค้าโลกในปี 2569 มีแนวโน้มชะลอตัวเหลือ 0.5% จากเดิมที่คาดการณ์ไว้ที่ 1.8% เมื่อ เม.ย.2568 เนื่องจากมาตรการขึ้นภาษีศุลกากรจะเริ่มส่งผลกระทบอย่างเต็มรูปแบบในปี 2569 โดยทุกภูมิภาคทั่วโลกจะนำเข้าสินค้าลดลง และส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงการค้าบริการ (Service Trade) เฉพาะอย่างยิ่งภาคการขนส่งและโลจิสติกส์ ซึ่งจะลดลงจาก 6.8% เมื่อปี 2567 เหลือ 4.6% ในปี 2568 และ 4.4% ในปี 2569

ความต้องการค้าสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence-AI) เช่น เซมิคอนดักเตอร์ คอมพิวเตอร์แม่ข่าย และอุปกรณ์โทรคมนาคม จะเติบโตต่อเนื่อง และเป็นปัจจัยกระตุ้นการค้าโลกในระยะกลาง โดยประเมินจากการขยายตัวของสินค้ากลุ่มดังกล่าวซึ่งสูงถึง 20% ภายในช่วงครึ่งแรกของปี 2568 เทียบกับสินค้าทั่วไปซึ่งขยายตัวเพียง 4% นอกจากนี้ แม้สินค้าที่เกี่ยวข้องกับ AI มีสัดส่วนน้อยกว่า 1 ใน 10 ของการค้าสินค้าประเภทอื่นของโลก แต่มีส่วนสนับสนุนการเติบโตของการค้าโลกในภาพรวมถึง 43% ซึ่งบ่งชี้แนวโน้มการปรับโครงสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจและห่วงโซ่อุปทานไปสู่อุตสาหกรรมดิจิทัล และ AI มากขึ้น

ข้อวิจารณ์ WTO

WTO ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องประสิทธิภาพในการจัดระเบียบการค้าระดับพหุภาคีและความจำเป็นในการปฏิรูปองค์กร เฉพาะอย่างยิ่งหลังเกิดสงครามการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ตั้งแต่ปี 2561 รวมทั้งถูกประชาคมระหว่างประเทศเรียกร้องให้ประเทศกำลังพัฒนาเผชิญข้อจำกัดในการเจรจาต่อรองกับประเทศพัฒนาแล้วในกรอบ WTO ตลอดจนการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการค้าบริการ และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ยังเรียกร้องให้ WTO เร่งยกระดับกฎเกณฑ์การค้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา และแก้ไขกลไกระงับข้อพิพาท (Dispute Settlement Mechanism) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ WTO ซึ่งรวมถึงการคัดเลือกร่างของอรรถุทธ (Appellate Body) ที่ยังไม่สำเร็จ ส่งผลให้บางคดีไม่สามารถอุทธรณ์ต่อได้

การเจรจาและการปฏิรูป WTO ยังคงเผชิญความท้าทายเพิ่มขึ้น เนื่องจากประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป พยายามใช้ WTO และกฎเกณฑ์การค้าเป็นเครื่องมือสกัดกั้นจีนมากขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งด้านเป้าหมายการปฏิรูป ระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา เห็นได้จากการประชุม G-20 เมื่อปี 2561 และปี 2562 สหรัฐฯ และยุโรปเรียกร้องให้ WTO ปฏิรูปเพื่อสนับสนุนการค้าเสรี และไม่สนับสนุนการให้เงินอุดหนุนหรือการกีดกันทางการค้าจนบิดเบือนการค้าเสรี อาทิ การให้เงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจ มาตรการผลิต การกีดกันภาคบริการ การลงทุน และการบังคับให้ถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมถึงการขโมยทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีนัยพาดพิงถึงแนวทางของจีน

ขณะที่จีนเรียกร้องให้ WTO ให้ความสำคัญกับการค้าพหุภาคีที่เป็นธรรม ปกป้องผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนา สร้างกฎระเบียบที่มาจากกลไกของประชาคมโลก โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา และไม่ควรให้บางประเทศมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในประเด็นที่เป็นกติกากฎของ WTO ทั้งนี้ นาง Ngozi Okonjo-Iweala ผอ. WTO เตือน EU ญี่ปุ่น และสหรัฐฯ เมื่อ เม.ย.2564 ว่า การที่ EU กับทั้งสองประเทศ กำลังผลักดันกฎระเบียบใน WTO ให้เข้มงวดขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการให้เงินอุดหนุนภาคอุตสาหกรรม รวมถึงยกระดับความโปร่งใสของบทบาทรัฐวิสาหกิจต่อเศรษฐกิจที่เป็นการมุ่งกดดันจีน จะทำให้การปฏิรูป WTO ไม่ประสบผลสำเร็จ และจะยิ่งทำให้จีนซึ่งเป็นสมาชิก WTO ที่มีอิทธิพล ต่อต้านการปฏิรูป WTO มากขึ้น ดังนั้น ทั้ง EU ญี่ปุ่น และสหรัฐฯ ควรแสดงให้จีนเห็นว่า ไม่ได้ใช้กฎระเบียบใน WTO เป็นเครื่องมือกดดันจีน และควรเสนอแนะวิธีที่เหมาะสมพร้อมกับข้อเท็จจริง เพื่อให้จีนเห็นถึงผลกระทบของนโยบายของตนเอง รวมถึงควรแสดงให้จีนเห็นว่า ประเทศตะวันตกยอมดำเนินการในประเด็นการอุดหนุนสินค้าเกษตรตามที่จีนเคยเรียกร้อง ซึ่งวิธีนี้จะทำให้การปฏิรูป WTO มีความคืบหน้า

ความสัมพันธ์กับไทย

ไทยเข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 59 ของ WTO เมื่อ 28 ธ.ค.2537 และมีสถานะเป็นสมาชิกร่วมก่อตั้ง โดยไทยให้ความสำคัญกับการเจรจาการค้าพหุภาคีในกรอบ WTO เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศเป็นแหล่งรายได้สำคัญ ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิก WTO ทำให้ไทยได้รับประโยชน์จากหลักการทั่วไปของ WTO เช่น หลักการไม่เลือกปฏิบัติ ความโปร่งใส การคุ้มครองผู้ผลิตภายในด้วยภาษีศุลกากร รวมทั้งประโยชน์จากพันธกรณีที่สมาชิกผูกพันไว้ในความตกลงย่อยต่าง ๆ อาทิ การลดภาษีศุลกากร การอุดหนุน และอุปสรรคทางการค้าต่าง ๆ นอกจากนี้ ไทยยังประสบความสำเร็จจากการยื่นฟ้องต่อ WTO กรณีการปกป้องทางการค้า จนทำให้หลายประเทศยกเลิกนโยบายปกป้องทางการค้าต่อไทย อาทิ กรณีอียิปต์ห้ามนำเข้าปลาทูน่ากระป๋องจากไทย และกรณีสหรัฐฯ ห้ามนำเข้ากุ้งจากไทย

ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ อดีตรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทย เคยดำรงตำแหน่ง ผอ. WTO คนที่ 4 วาระ 3 ปี ระหว่าง 1 ก.ย.2545-1 ก.ย.2548 โดยเป็น ผอ. WTO คนแรก ที่มาจากประเทศกำลังพัฒนาและจากภูมิภาคเอเชีย ทั้งนี้ การดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นการแบ่งวาระกับ นายไมเคิล มัวร์ จากนิวซีแลนด์ เนื่องจากเกิดข้อขัดแย้งในการคัดเลือก ผอ. WTO คนที่ 3 ที่ยึดเยื้อระหว่างสมาชิก WTO ผู้แทนจากบังกลาเทศจึงเสนอให้แบ่งวาระดำรงตำแหน่งคนละ 3 ปี แก่ผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เหลือ 2 คนสุดท้าย เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้ง

นอกจากนี้ น.ส.สุนันทา กังวาลกุลกิจ เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรไทยประจำ WTO และ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เข้ารับตำแหน่งประธานคณะมนตรีใหญ่ (General Council) ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดที่กำกับดูแลการดำเนินงานของ WTO เมื่อ 28 ก.พ.2562 โดยมีวาระ 1 ปี นับเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือและความไว้วางใจของนานาชาติต่อไทย ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรไทยประจำ WTO และ WIPO คนปัจจุบัน คือ นางพิมพ์ชนก พิเศษพิลด์ ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ก.พ.2564